

*Prethodno priopćenje/
Preliminary communication
Prihvaćeno 1.9. 2016.*

Sara Čorak

Učenički dom Novi Zagreb, Zagreb
saracorak16@gmail.com

SOCIOMETRIJSKI STATUS UČENIKA U ODGOJNOJ SKUPINI

Sažetak: *Učenički dom mjesto je psihičkog, fizičkog, emocionalnog, tjelesnog i socijalnog razvoja učenika. Odgojna skupina mjesto je razvijanja odnosa, tolerancije, dijaloga, poštivanja i uvažavanja tuđeg mišljenja. Sociometrijsko istraživanje, u Učeničkom domu Novi Zagreb, provedeno je s ciljem utvrđivanja položaja učenika unutar odgojne skupine te ispitivanja povezanosti obrazovnog uspjeha vođe skupine s obrazovnim uspjehom ostalih učenika. Pokazalo se da vođe odgojnih skupina imaju utjecaja na ostatak skupine s obzirom na vlastiti obrazovni uspjeh te da igraju veliku ulogu u postizanju obrazovnih rezultata kod učenika. Dobiveni rezultati mogu pomoći u unaprjeđenju odgojno – obrazovne prakse jer iz ovakve vrste istraživanja možemo saznati mnogo o odnosima učenika. Također, ovakva vrsta istraživanja doprinosi odgojno - obrazovnom radu na način da utječemo na vođe skupina kako bi one mogle utjecati na ostale članove skupina.*

Ključne riječi: *odgajatelj, skupina, stručni suradnik, učenički dom, vođa*

1. Uvod

Učenički dom je odgojno - obrazovna institucija koja organizira odgojno - obrazovni rad, osigurava smještaj i prehranu učenika u domu te organizira kulturne i druge aktivnosti za vrijeme boravka učenika u domu. Cilj odgoja i obrazovanja u programu učeničkog doma jest podrška cjelovitom razvoju učenika i uspješnije svladavanje cjeloživotnog razvoja i obrazovanja kroz svakodnevno kvalitetno življenje učenika unutar zajednice. Prema Rosiću (2001), domski odgoj sadrži tri funkcije: socijalnu, psihološku i pedagošku. Socijalna funkcija doma temelji se na: interakciji u društvenoj sredini, usklađenom načinu rada i djelovanja, rješavanju problema socijalne nejednakosti, življenju i djelovanju unutar kolektiva, samopotvrđivanju te primanju i davanju. Psihološka funkcija temelji se na: stvaranju atmosfere povjerenja, poštovanja, demokratičnosti i humaniteta, stvaranju povoljne domske klime, u kojoj učenici mogu sudjelovati i zadovoljavati svoje potrebe te u potpunosti razvijati svoju ličnost. Posljednja, pedagoška funkcija doma temelji se na: stvaranju radne klime, dvosmjernoj komunikaciji, razgovorima, upućivanjima, pomaganju, smanjenju socijalnih razlika među učenicima i sudjelovanju u procesu učenja. Iz navedenog proizlazi da je učenički dom mjesto razvijanja ličnosti pojedinca i socijalnih odnosa. Osim ispunjavanja školskih obaveza, učenici u domu stvaraju vlastito slobodno vrijeme, ispituju svoje potrebe i zadovoljavaju svoje interese kroz interakciju i suradnju s drugima. Učenički dom je u ulozi stvaranja uvjeta za osobni rast i razvoj učenika u novoj društvenoj sredini kroz slobodne aktivnosti, zajedničke akcije, druženja i razgovore. Tako ćemo odgoj i obrazovanje u učeničkom domu ostvarivati kroz zadaće poput traženja nenasilnih načina rješavanja sukoba, razvoja kvalitetne komunikacije i međusobnih odnosa, suradnje i otvorenosti, empatije, osjetljivosti na okolinu i odgovornog donošenja odluka, razvoja tolerancije i prihvaćanja različitosti te uvažavanje potreba drugih i slično (prema Rosić, 2007). Programska osnova odgojnog rada u učeničkom domu jest odgojna skupina. Ona je temeljna organizacijska, pedagoška i društvena jedinica. Temeljne funkcije odgojne skupine su: razvoj kulture komuniciranja, poštivanje, pozitivni odnosi i suradnja dok je cilj - razvijanje interakcijskih odnosa i razvijanje svijesti o pripadnosti. Odgojnu skupinu karakteriziraju načela demokracije, tolerancije te participacija i suradnja. Unutar odgojne skupine naglasak je na otvorenom iskazivanju mišljenja, potrebe i interesa. Prema Stilin (2005) obilježja odgojne skupine su: kohezija, strukturiranost i heterogenost. U njoj se teži jednostavnom donošenju odluka i komunikaciji te zajedničkom stvaranju normi, trajnom i stabilnom odnosu s učenicima i utjecaju odgajatelja na svakog učenika snagom svoje osobnosti. No, neizostavna je i činjenica da je svaki pojedinac individua za sebe pa tako je svaki od njih na prvom mjestu: njegov osobni rast i razvoj od

velike su važnosti. Unutar odgojne skupine učenik se samoodređuje, upoznaje, donosi odluke za vlastitu budućnost. On se emocionalno i psihički razvija pa će se, kada govorimo o skupini, pojedinac unutar nje mijenjati i razvijati predodžbu o sebi: vlastiti doživljaj i vrijednost. Pridruživanje skupini često od pojedinca zahtijeva ponovno samoodređivanje, što kasnije može imati implikacije za razvoj samopoštovanja. Svojevrsan utjecaj vršnjaka na pojedinca može dovesti do preispitivanja vlastitih odluka stavova i ponašanja, a za posljedicu može imati i promjenu ponašanja (prema Forko, Lotar, 2014). Pojam diferencijacije uloga upućuje nas na postojanje jasne podjele uloga među članovima pa tako svaki član skupine ima svoju ulogu i očekivanja od iste te zna kojem se članu skupine može obratiti u određenim situacijama. Neizostavno je spomenuti i da odnosi među učenicima bitno utječu i na uspjeh učenika u školi: većom prisutnošću komunikacije, suradničkog učenja te empatije, učenici će više brinuti za uspjeh svojih kolega i težiti pomaganju u učenju. Time dolazimo do pojma vođe koji igra bitnu ulogu unutar odgojne skupine: on određuje „status“ odgojne skupine unutar učeničkog doma. Vođe grupe posjeduju sredstva kojima utječu na druge - tako svaki vođa ima posljedice za moral i učinkovitost skupine (prema Brown, 2006:92). Možemo reći da vođe karakteriziraju samopouzdanje, dominantnost, želja za promjenama i akcijom. No, vođu članovi skupine mogu voljeti ili ga se bojati: on može biti dominantan i sebičan, a s druge strane srdačan, otvoren i težiti uspjehu skupine. Unutar jedne odgojne skupine nije nužno da najomiljeniji učenik ima dobar školski uspjeh ili da teži suradničkom učenju. Vođa može biti i osoba koja inicira akciju, maštovita je i neprestano potiče na zabavu te aktivno korištenje slobodnog vremena. Teškoće u homogenom funkcioniranju odgojne skupine javljaju se kada vođe skupine postaju učenici koji često izostaju s nastave, ne ispunjavaju vlastite školske obaveze, ne pridržavaju se kućnog reda doma, potiču na sukobe, ne poštuju prava ostalih učenika te izbjegavaju suradnju. Tako možemo zaključiti da „najomiljeniji“ pojedinci ne moraju uvijek imati pozitivni učinak na cjelokupnu klimu unutar skupine.

2. Metodologija

Odgojne skupine mjesto su zadovoljavanja potreba za pripadanjem, razumijevanjem, sigurnošću, ljubavlju, zabavom, samoostvarivanjem (prema Đuranović, 2012). Vrlo je zanimljivo i izazovno proučavati ulogu učenika unutar skupine i razloge međusobnog privlačenja odnosno odbijanja. Na taj način se bolje upoznaju vršnjački odnosi i nalaze načini za jačanje istih. Boljem upoznavanju i razumijevanju međusobnih odnosa učenika te njihove međusobne povezanosti unutar odgojne skupine služi sociometrija. Sociometrijski test sastoji se od biranja pojedinaca s kojima se subjekt želi družiti unutar jedne skupine pri

čemu uočavamo konkretan položaj jednog pojedinca u odnosu na druge (prema Moreno, 1962). Bitna stavka ovog testa jest omogućavanje iznošenja stavova pojedinaca o njegovom životu u skupini pri čemu se otkriva stvarni položaj pojedinaca u odnosu na druge.

Zaključeno je da se sociometrijom može ispitati:

- sociometrijski status pojedinca u grupi,
- odnose u grupi i
- stupanj kohezivnosti (prema Kolak, 2010).

Problem ovog istraživanja je sociometrijski status učenika u odgojnoj skupini. Cilj je ovog istraživanja utvrditi položaj učenika unutar odgojne skupine te ispitati povezanost vođeskupine s obrazovnim uspjehom ostalih učenika u skupini. Ti podaci mogu biti od koristi u budućem radu s učenicima i odgojnim skupinama te unaprjeđivanju socioemocionalnog, kognitivnog i kreativnog područja rada u učeničkom domu.

Postavljene hipoteze u ovom istraživanju temelje se na pretpostavci da se učenici najviše grupiraju oko učenika odnosno vođe s istim ili vrlo sličnim obrazovnim uspjehom. To znači da će se učenici s negativnim uspjehom družiti s istima i na taj način tvoriti posebnu grupu unutar vlastite odgojne skupine (H_1). Pretpostavljeno je i da su učenici biraju vođe skupina na temelju zajedničkih slobodnih aktivnosti odnosno interesa poput treniranja u nogometnom klubu (H_2). Također je pretpostavljeno da će se učenici grupirati prema višim i nižim razredima (H_3). Zavisna varijabla je uspjeh učenika na kraju prvog polugodišta, a nezavisna varijabla sociometrijski status učenika. Uzorak ispitanika činili su učenici dviju odgojnih skupina, od 1. do 4. razreda srednje škole: četvrta odgojna skupina koja broji 19 učenika i deveta odgojna skupina sa 22 učenika. Učenici četvrte odgojne skupine polaznici su sljedećih škola: Obrtnička i industrijska graditeljska škola, XIII. gimnazija, Geodetska tehnička škola, Drvodjeljska škola, Zrakoplovna tehnička škola Rudolfa Perešina Velika Gorica te Poštanska i telekomunikacijska škola. Učenici 9. odgojne skupine polaznici su sljedećih škola: Grafička škola, XIII. gimnazija, Geodetska tehnička škola, Graditeljska tehnička škola, Ugostiteljsko – turističko učilište, Industrijska strojarska škola te Strojarska tehnička škola Fausta Vrančića.

Mjerni instrument je sociometrijski test - anketni upitnik kojim su se učenici međusobno procjenjivali u kategoriji druženja, unutar svoje odgojne skupine.

Sociometrija je provedena u 2. polugodištu školske godine 2014/2015.

U ovom su istraživanju korištene sljedeće izjave:

1. Volio bih sobu dijeliti sa učenicima _____.
2. Sobu ne bih volio dijeliti sa učenicima _____.
3. Za pomoć u učenju obratio bih se učeniku _____.

4. Za pomoć u učenju ne bih se obratio učeniku _____.
5. U kino bih volio ići u društvu učenika _____.
6. U kino ne bih volio ići u društvu učenika _____.

Pitanje o dijeljenju sobe je pokazatelj bliskog odnosa: možemo očekivati da bi učenici najradije dijelili sobu s učenikom kojem najviše vjeruju i mogu se obratiti za pomoć ili mu se povjeriti. Odnosno, ovdje učenici navode učenike s kojima nikako ne bi htjeli dijeliti svoj životni prostor. Pitanjem o učenju nastojalo se utvrditi koji se učenici ističu po boljim odnosno lošijim obrazovnim postignućima, tj. povezanost vođa skupina s obrazovno najuspješnijim ili najneuspješnijim učenicima. Treća skupina pitanja odnosila se na neformalno druženje, a pokazatelj je želje za druženjem te uključuje širu skupinu učenika s kojima bi se družili odnosno ne bi družili. Također se u istraživanju u obzir uzeo i obrazovni uspjeh učenika na kraju prvog polugodišta kako bi se pokušao povezati obrazovni uspjeh vođe grupe i drugih učenika iz odgojne skupine. Podaci o obrazovnom uspjehu učenika dobiveni su iz pedagoške dokumentacije odgajatelja odgojnih skupina, preuzete iz pedagoške dokumentacije škola koje učenici pohađaju. Važno je naglasiti da se odgojne skupine formiraju nasumično na početku školske godine, a podatak da postoji povezanost između uspjeha u školi vođe skupine i ostatka učenika dao bi jasniji uvid u razlog odabiranja pojedinih učenika.

Osim utvrđivanja relacija između učenika odnosno njihovih međusobnih biranja i odbacivanja, na temelju čega se izrađuje sociogram, korišten je i statistički aparat koji sadrži sociometrijske indekse te služi za jasniji uvid u odnose i točniju obradu podataka. Kada je na kraju dobiven uvid u vođe odgojnih skupina, s njima je proveden intervju u kojem su učenici govorili o provođenju slobodnog vremena i aktivnostima kojima se bave. Dobiveni odgovori mogu pomoći u analizi razloga odabiranja pojedinih učenika zbog zajedničkih interesa.

3. Rezultati

Zbog opsežnosti rada prikazane će biti samo neke od tablica koje prikazuju relacije među učenicima te, između ostalog, statuse vodstva, statuse biranja/odbacivanja i društvenosti članova odgojnih skupina. Statusi vođa skupina dobiveni su iz svih tablica u istraživanju što neće uvijek biti vidljivo iz priloženih.

Tablica 1. pokazuje odgovore učenika četvrte odgojne skupine, na pitanje s kime (ne) žele dijeliti sobu. U tablici je vidljivo prihvaćanje i odbijanje učenika. Okomiti stupac s brojevima 1 do 19 prikazuje nam učenike koji su odabirali druge dok vodoravni stupac prikazuje birane učenike.

Tablica 1. Relacija među učenicima 4. odgojne skupine („Volio bih/ne bih volio dijeliti sobu s učenicima...“)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1					+				-		-				+				
2					±											+			
3						±	±								-				
4															+				
5														+					
6							±								-				
7							±												
8												+	+				±		
9												±		=				-	
10									+									+	
11							+		±					-					+
12								-		-			±						+
13												±							+
14									=							+			
15																			-
16																			
17								±		-				+					
18																			
19								-				+	+						

Legenda:

+ izbor

- odbacivanje

± uzajamni izbor

= uzajamno odbacivanje

Prema navedenim rezultatima primjećeno je da je najveći broj učenika (4) odabrao učenika 12 s kojim bi htjeli dijeliti sobu, a nitko ga nije odbacio. S obzirom na to da je učenik imao uzajamno biranje s dvojicom učenika, može se zaključiti da se radi o vođi odgojne skupine.

Tablica 2. *Indeksi sociometrijskog statusa učenika 4. odgojne skupine („Volio bih/ne bih volio dijeliti sobu s učenicima...“)*

	Si	Ej	L	Ex	EE	CS	RS	SS	C	S
1	0,28	0,22	3	4	6	0,11	0,17	-0,06	0,11	0,11
2	0,06	0,11	1	0	3	0,06	0	0,06	0	0,11
3	0,11	0,22	4	0	6	0,11	0	0,11	0,11	0,11
4	0,06	0,11	2	0	3	0,06	0	0,06	0,06	0,11
5	0,11	0,06	3	0	1	0,11	0	0,11	0,06	0,06
6	0,11	0,22	4	0	6	0,11	0	0,11	0,11	0,11
7	0,17	0,11	5	0	4	0,17	0	0,17	0,11	0,11
8	0,17	0,17	2	2	4	0,06	0,11	-0,06	0,06	0,17
9	0,22	0,17	2	3	4	0,11	0,11	0	0,06	0,06
10	0,11	0,11	1	1	2	0,06	0,06	0	0	0,11
11	0,06	0,28	0	2	6	0	0,06	-0,06	0,06	0,17
12	0,22	0,22	6	0	6	0,22	0	0,22	0,11	0,11
13	0,17	0,11	4	0	3	0,17	0	0,17	0,06	0,11
14	0,22	0,17	2	3	4	0,11	0,11	0	0,06	0,11
15	0,22	0,17	4	2	5	0,11	0,11	0	0,11	0,11
16	0,11	-	2	0	-	0,11	0	0,11	0	-
17	0,17	0,17	3	1	4	0,11	0,06	0,06	0,06	0,17
18	0,11	-	1	1	-	0,06	0,06	0	0	-
19	0,11	0,17	3	0	4	0,11	0	0,11	0,06	0,11

Legenda:

Si- sociometrijski status

L- status vodstva

EE- socijalna emotivnost

RS- status odbijanja

C- kompatibilnost (snošljivost)

drugih)

Ej- emocionalna ekspanzija

Ex- isključenje

CS- status odabiranja

SS- socijalni status

S- društvenost (prihvatanje

U Tablici 2. uočeno je da najviši indeks sociometrijskog statusa (Si) ima učenik 1, prema $Si=0,28$. Međutim, o učeniku je izrazilo mišljenje 5 učenika od kojih dvoje pozitivno, a troje negativno. To potvrđuje i status vodstva ($L=3$) koji je među nižima u skupini. Status isključenja ($Ex=4$) je najviši u skupini kao

i status odbijanja ($RS=0,17$). Primjećeno je da se radi o učeniku koji je društven ($S=0,11$) i kompatibilan sa skupinom s kojom se druži ($C=0,11$), ali prema indeksu socijalnog statusa vidljivo je da je, kada govorimo o cijeloj odgojnoj skupini, prisutno odbacivanje tog učenika ($SS= -0,06$). Učenici 9, 12, 14 i 15 sljedeći imaju najviši indeks sociometrijskog statusa: $Si=0,22$. Međutim, promatrajući indeks statusa vodstva uočavamo da učenik 12 ima najviši ($L=6$), a zatim učenik 15 ($L=4$). Tako se ponovno može zaključiti da je vođa skupine učenik 12 koji ima najviši indeks statusa odabiranja ($CS=0,22$), najviši indeks socijalnog statusa ($SS=0,22$) kao i najviši indeks kompatibilnosti ($C=0,11$).

U tablicama koje slijede analizirat će se međusobna biranja i odbacivanja između učenika 9. odgojne skupine i njihov sociometrijski status unutar iste.

Tablica 3. Relacija među učenicima 9. odgojne skupine („U kino bih volio/ne bih volio ići u društvu učenika...“)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
1																							
2									±	±	±						-	±		±			
3				±			+					+		+	+				±		+		
4			±		-							±							±			±	
5						-		=						+									±
6				+				±	-														
7																							
8	-	-	+	+	=	±	+		-	-	-		-	-	-	±	-	-		-		-	
9	-	±															-			+			
10	-	±									+						-	+					
11		±								+			+	+				+		+			
12				±	-																-	+	
13	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
14										-			+										
15													+	+				+					
16						+		±															
17						-			-				+	+	+								
18		±							-	+	+		+	-									
19			±	±			+					+										+	
20		±							+		+							+					
21			-	±			-					+								-			
22				+	±																		

U Tablici 3. uočeno je da je najviše puta biran učenik 4 (osam puta). Sljedeći najviše birani učenici su broj 2 i 14.

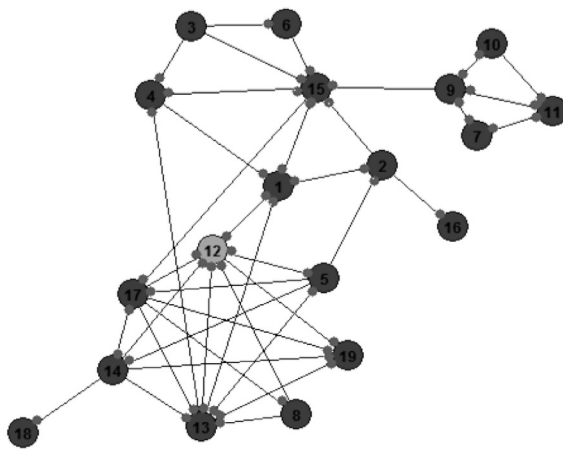
Tablica 4. *Indeksi sociometrijskog statusa učenika 9. odgojne skupine („U kino bih volio/ne bih volio ići u društvu učenika...“)*

	Si	Ej	L	Ex	EE	CS	RS	PE	NE	SS	C	S
1	0,19	0	1	3	0	0,05	0,14	0	0	-0,1	0	0
2	0,33	0,23	11	1	11	0,29	0,05	0,23	0,05	0,23	0,23	0,23
3	0,23	0,33	6	1	9	0,19	0,05	0,33	0	0,14	0,1	0,33
4	0,38	0,19	12	0	9	0,38	0	0,19	0,05	0,38	0,19	0,19
5	0,23	0,1	3	4	6	0,1	0,14	0,1	0,05	-0,05	0,1	0,1
6	0,23	0,1	4	2	4	0,14	0,05	0,1	0,05	0,05	0,05	0,1
7	0,23	0	4	1	0	0,19	0,05	0	0	0,14	0	0
8	0,19	0,23	5	2	21	0,14	0,05	0,23	0,62	0,1	0,14	0,23
9	0,33	0,1	5	5	6	0,14	0,19	0,1	0,1	-0,05	0,05	0,1
10	0,29	0,14	7	2	7	0,19	0,1	0,14	0,1	0,1	0,05	0,14
11	0,29	0,29	10	1	11	0,23	0,05	0,29	0	0,19	0,05	0,29
12	0,23	0,1	7	0	6	0,23	0	0,1	0,1	0,23	0,05	0,1
13	0,29	1	10	1	26	0,23	0,05	1	0	0,19	0	1
14	0,38	0,05	7	2	3	0,29	0,1	0,05	0,05	0,19	0	0,05
15	0,19	0,14	5	1	5	0,14	0,05	0,14	0	0,1	0	0,14
16	0,1	0,1	3	0	3	0,1	0	0,1	0	0,1	0,05	0,1
17	0,29	0,14	4	5	8	0,1	0,19	0,14	0,1	-0,1	0	0,14
18	0,29	0,19	9	1	10	0,23	0,05	0,19	0,1	0,19	0,05	0,19
19	0,23	0,23	5	2	7	0,14	0,1	0,23	0	0,05	0,1	0,23
20	0,23	0,19	7	1	7	0,19	0,05	0,19	0	0,14	0,05	0,19
21	0,23	0,1	7	0	7	0,23	0	0,1	0,14	0,23	0,05	0,1
22	0,14	0,1	3	1	3	0,1	0,05	0,1	0	0,05	0,05	0,1

U Tablici 4. vidljivo je da učenik 2 ima visok indeks sociometrijskog statusa ($S_i=0,33$), visok indeks statusa vodstva ($L=11$), visok indeks statusa odabiranja ($CS=0,29$), visok indeks socijalnog statusa ($SS=0,23$), najviši indeks statusa kompatibilnosti ($C=0,23$) te visok indeks statusa društvenosti ($S=0,23$) na temelju čega je zaključeno da je on vođa odgojne skupine. Učenik 4 ima najviši indeks sociometrijskog statusa ($S_i=0,38$), najviši indeks statusa vodstva ($L=12$), najviši indeks statusa odabiranja ($CS=0,38$) te najviši indeks statusa odabiranja ($SS=0,38$) uz visok indeks kompatibilnosti ($C=0,19$) na temelju čega je zaključeno da se radi o još jednom vođi odgojne skupine. Učenik 14 ima najviši indeks sociometrijskog statusa ($S_i=0,38$), visok indeks statusa odabiranja ($CS=0,29$), ali srednji indeks socijalnog statusa ($SS=0,19$) te nulti indeks kompatibilnosti ($C=0$) što govori da učenik 14 nije vođa skupine. Učenik 9 ima visok indeks sociometrijskog statusa

($S_i=0,33$), ali zbog najvišeg indeksa statusa isključenja ($Ex=5$), najvišeg indeksa statusa odbacivanja ($RS=0,19$) te negativnog indeksa socijalnog statusa ($SS=-0,05$) može se zaključiti da se ne radi o vođi skupine. Prema tome zaključeno je da je u četvrtoj odgojnoj skupini moguće postojanje dvojice vođa odgojne skupine, i to učenici 1 i 12, dok u devetoj odgojnoj skupini postoje potencijalno trojica vođa skupine, i to učenici 2, 4 i 10. Sociogram će grafički prikazati način grupiranja učenika kako bi se dobio jasniji uvid u vođe odgojnih skupina.

Slika 1. Sociogram 4. odgojne skupine („U kino bih volio/ne bih volio ići u društvu učenika...“)

Ovaj sociogram pokazuje biranje učenika na pitanje „U kino bih volio/ ne bih volio ići u društvu učenika...“. Vidljivo je da učenici oko kojih se grupira više točaka predstavljaju one koje su više puta birani za odlazak u kino. Tako se najviše točaka grupira oko učenika 12, 13 i 15 (šest biranja) te oko učenika 1 (pet biranja). Uzimajući u obzir statističku obradu za oba postavljena pitanja, primjećeno je da učenik 1 nije vođa skupine jer ga biraju za odlazak u kino, ali kod pitanja želi li tko dijeliti sobu s njime, učenik ima negativan indeks socijalnog statusa ($SS= -0,06$).

Govoreći o učeniku 15 također, u statističkoj obradi, primjećeno je da ga učenici biraju za odlazak u kino na temelju čega ima visok indeks sociometrijskog statusa, ali s obzirom na to da učenik ima neutralan socijalni status (koliko ga učenika odabire za dijeljenje sobe, toliko ga i odbacuje), kada se radi o dijeljenju sobe, zaključeno je da se ipak ne radi o vođi skupine. Kao potencijalni vođe skupine ostaju učenici 12 i 13. Na sociogramu je primjećeno da se radi o učenicima pripadnicima iste skupine učenika s kojima se druže. Učenik 12 ima najviši indeks socijalnog statusa kada su u pitanju dijeljenje sobe i odlazak u kino. Njegov je indeks statusa odabiranja visok, a indeks statusa odbacivanja uvijek

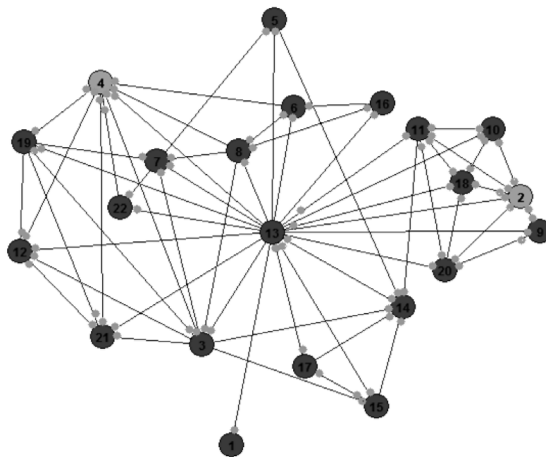
nulti ($CS=0$) što znači da ga nitko iz grupe ne odbacuje bilo glede dijeljenja sobe, bilo odlaska u kino. Time se nesumnjivo može zaključiti da se radi o vođi skupine. Učenik 13 ima visok indeks sociometrijskog statusa, nulto odbacivanje kada je u pitanju dijeljenje sobe, a kada je pitanju odlazak u kino primjećeno je da ga netko odbacuje ($CS=0,06$). Tako je zaključeno da se radi o dobro prihvaćenom učeniku u odgojnoj skupini. Ali uspoređivanjem rezultata učenika 12 i 13 može se reći da je bolje prihvaćen učenik 12 pa je prema tome on vođa skupine, a ne učenik 13. Iz intervjua koji je proveden s učenikom 12 saznaje se da slobodno vrijeme provodi s prijateljima iz odgojne skupine, koje je odabrao, a povremeno se bavi slobodnom aktivnosti u Domu- streljaštvom. Od učenika koji su odabrali učenika 12, njih trojica također pohađaju streljaštvo (učenici 13, 17 i 19), a dvojica s njim dijele sobu (učenici 13 i 19).

Tablica 5. *Opravnani i neopravnani sati i uspjeh učenika 4. odgojne skupine na kraju 1. polugodišta*

Učenik	Opravnani sati	Neopravnani sati	Uspjeh
1	0	0	4.2
2	6	0	3.2
3	31	2	4.2
4	79	6	3.2
5	23	0	3.9
6	49	2	4.4
7	60	10	neg
8	86	7	3.3
9	89	14	3.3
10	78	13	neg
11	93	18	neg
12	13	1	4.0
13	14	5	3.5
14	44	0	3.9
15	80	3	4.0
16	100	10	3.2
17	118	0	3.8
18	50	2	3.9
19	17	0	4.2

Obrazovni uspjeh je također uključen u istraživanje kako bi se mogao povezati sa statusom učenika u odgojnoj skupini te zaključiti ima li povezanosti između obrazovnog uspjeha i sociometrijskog položaja. Uočeno je da se učenici s negativnim obrazovnim uspjehom grupiraju zajedno te su odvojena skupina u odnosu na ostatak odgojne skupine. Omiljeni učenik je onaj s uspjehom 4.0 i za druženje ga biraju učenici s prosjekom od 3.3 do 4.2 s time da u grupi, koja se grupira oko njega, on ima najbolji uspjeh. Sljedeću grupu čine učenici s najnižim i najvišim uspjehom dok je treća već spomenuta: oni učenici s negativnim uspjehom. Stoga je zaključeno da je najomiljeniji u društvu učenik sa srednje najboljim obrazovnim uspjehom, a okuplja učenike s nešto slabijim uspjehom nego što je njegov.

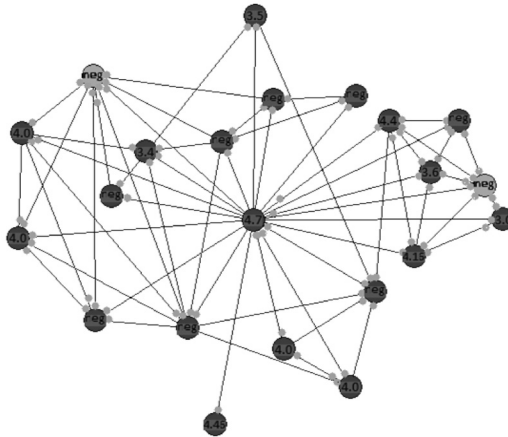
Slika 2. Sociogram 9. odgojne skupine („U kino bih volio/ne bih volio ići u društvu učenika...“)

U devetoj odgojnoj skupini bilo je teže pronaći vođu odgojne skupine. Na pitanje s kime žele dijeliti sobu iz svih je tablica uočeno da su najviše indekse sociometrijskog statusa imali učenici 2 i 10 dok su na pitanje s kime žele ići u kino najviše indekse sociometrijskog statusa imali učenici 2, 4 i 14. Uspoređivanjem oba odgovora pokušao se pronaći odgovor tko je vođa ove odgojne skupine. Za učenika 14 već je promatranjem dobivenih rezultata zaključeno da se ne radi o vođi odgojne skupine zbog niskog indeksa socijalnog statusa ($SS=0,05$, $SS=0,19$). Učenik 10 ima visok indeks sociometrijskog statusa kada se radi o dijeljenju sobe ($Si=0,23$), ali je njegov indeks socijalnog statusa niži od drugih učenika kada se radi o odlasku u kino ($SS=0,019$) što znači da ga manje učenika bira za odlazak, a neki ga i odbacuju. Prema tome, zaključeno je da se ne radi o učeniku vođi skupine. Preostaju učenici 2 i 4 kao potencijalni vođe skupine. Učenika 2 više

biraju kada se radi o dijeljenju sobe (CS=0,19) nego učenika 4 (CS=0,14), ali kada se radi o odlasku u kino više biraju učenika 4 (CS=0,38) nego učenika 2 (CS=0,29) s time da učenika 4 nitko ne odbacuje za razliku od učenika 2. Zato se iz indeksa socijalnog statusa može iščitati razlika. Učenik 2 ima malo viši indeks socijalnog statusa (SS=0,14) od učenika 4 (SS=0,1), kada se govori o dijeljenju sobe. Za odlazak u kino učenik 4 ima viši socijalni status (SS=0,38) nego učenik 2 (SS=0,23). Kako je pitanje o dijeljenju sobe postavljeno s ciljem utvrđivanja čvršćih prijateljskih odnosa (jer je očekivano da bi učenici dijelili sobu s boljim i dražim prijateljima), tako je pitanje odlaska u kino postavljeno kako bi se uočio najomiljeniji u društvu (s kime bi se družili i provodili slobodno vrijeme). Stoga je iščitano da učenik 2 ima malo više bližih prijatelja, ali da je učenik 4 najtraženiji kada je u pitanju druženje. Međutim, može se pretpostaviti da se radi o dvojici učenika koji su vođe skupina.

Slika 3. Sociogram obrazovnog uspjeha učenika 9. odgojne skupine

U analizu devete odgojne skupine također su uključeni obrazovni uspjesi učenika kako bi se promotriolo grupiranje učenika s obzirom na obrazovni uspjeh na polugodištu. Uočeno je da su vođe skupina učenici s negativnim ocjenama. To je ujedno i skupina koja ima čak deset učenika s negativnim uspjehom na polugodištu. Učenici koji biraju učenika 4 su oni s negativnim uspjehom (pet učenika) te učenici s vrlo dobrim i odličnim uspjehom (dva učenika s prosjekom ocjena 4.0 te učenik s uspjehom 4.7). Učenika 2 bira učenik s negativnim uspjehom te učenici s prosjekom ocjena od 3.0 do 4.7. Iz intervjua s učenikom 4 saznaje se da ne pohađana niti jednu slobodnu aktivnost, kao ni većina učenika koji su ga odabrali. Slobodno vrijeme koristi za odlaske u kino, s učenicima koje je odabrao. Učenik 2 profesionalno trenira nogomet i također slobodno vrijeme provodi kao i učenik 4. Učenici koji su ga odabrali također profesionalno treniraju nogomet.

4. Rasprava

Na temelju statističkih podataka i sociograma uočeno je da odgojne skupine nisu homogene odnosno da u obje skupine postoje manje grupe: u četvrtoj odgojnoj skupini to su četiri učenika s negativnim ocjenama čime je prihvaćena prva hipoteza H_1 . Iako je u analizi uočeno da se grupe unutar odgojnih skupina razlikuju po obrazovnom uspjehu, ne može se sa sigurnošću tvrditi da vođe skupina utječu na obrazovni uspjeh ostalih učenika. Pomoću ovog istraživanja naslućuje se da u ovim odgojnim skupinama vrijedi da kvaliteta vršnjačkih odnosa utječe na školsko postignuće pa je moguće i da su prihvaćeni učenici često akademski uspješniji dok je status odbačenosti povezan sa slabijim školskim uspjehom (prema Kolak, 2010). Uključivanjem dodatnih hipoteza moguće je produbljivanje daljnjih istraživanja. U devetoj odgojnoj skupini uočene su dvije grupacije učenika: jedna skupina se profesionalno bavi nogometom i većina ih pohađa 1. razred srednje škole (učenici 2, 10, 11, 18 i 20) dok druga skupina učenika ne pohađa slobodne aktivnosti i polazi više razrede srednje škole (učenici 3, 6, 8, 12, 19, 21 i 22). Ovime su prihvaćene hipoteze H_2 i H_3 . Potvrđene hipoteze moguće je povezati s drugim istraživanjima u kojima su školski uspjeh i sportske aktivnosti pozitivno povezani sa socijalnim statusom (prema Simel, Špoljarić, Buljubašić Kuzmanović, 2010). Hipoteza H_3 povezana je s istraživanjima slične tematike gdje učenici svoje potrebe za prihvaćenošću zadovoljavaju u odnosu s vršnjacima pa će se tako formirati grupe starijih i mlađih učenika (prema Kolak, 2010). Nadalje, u obje skupine uočeni su pojedinci koji biraju samo jednog učenika, a njih je također odabrao samo jedan učenik: učenik 18 (četvrta odgojna skupina) odnosno učenik 1 (deveta odgojna skupina). Obojica se učenika u slobodno vrijeme ne druže s ostalima u skupini niti su zainteresirani za slobodne aktivnosti u Domu. Učenici koji su društveni i kompatibilni s odgojnom skupinom nisu uvijek prihvaćeni odnosno mogu imati veliki broj odbacivanja što je bilo moguće uočiti na ranije prikazanim indeksima sociometrijskih statusa. Određeni učenici se ne uklapaju uvijek u skupine vršnjaka ili se, s druge strane, iz nekog razloga ne mogu oduprijeti utjecaju istog. Upravo bi se dodatnim produbljivanjem istraživanja dobio uvid u stavove, vrijednosti pa čak i samopouzdanje učenika. Nadalje, kada bismo u obzir uzeli i pedagoške mjere učenika dobili bismo jasniji uvid u teškoće u homogenom funkcioniranju odgojnih skupina o čemu je pisano u uvodu. Prijedlog za buduća istraživanja su dodatni individualni razgovori sa svim učenicima odgojnih skupina čime bi se postigao jasniji uvid u razloge prihvaćanja ili odbacivanja drugih učenika, ali bi se mogli dobiti i prijedlozi za poboljšanje rada odgojnih skupina te ispitati potrebe svakog učenika. Također je poželjno uključiti i odgajatelje odgojnih skupina s kojima učenici razvijaju odnos pa se time stvara i određeni utjecaj odgajatelja na

razvoj učenika (prema Simel, Špoljarić, Buljubašić Kuzmanović, 2010). Procjene odgajatelja o ponašanju učenika također bi bile snažan alat u analizama rezultata. Naravno, istraživanje bi se tada proširilo na cijelu ustanovu čime bi se mogla napraviti usporedba svih odgojnih skupina, ali i stilova rada odgajatelja svake odgojne skupine.

5. Zaključak

Sociometrija je snažan alat za uočavanje i smanjivanje poteškoća unutar odgojne skupine pa tako i poboljšanje komunikacije unutar iste. Pomoću nje upoznaju se teškoće pojedinaca zbog loših odnosa ili nedovoljne suradnje među učenicima što nije uvijek vidljivo. Istraživanjem je otkriveno da se učenici unutar odgojnih skupina grupiraju po načinima provođenja slobodnog vremena. Istraživanje je provedeno kako bi se dobio jasniji uvid u razloge sklapanja prijateljstva s određenim učenicima. Poboljšanje kvalitete rada u učeničkom domu moguće je ostvariti ispitivanjem potreba učenika, mišljenjem učenika o drugima pa tako i mišljenjem učenika o odgajateljima kao voditeljima odgojnih skupina kako bi se dobio uvid u stilove vođenja istih. Time bi se dodatno objasnili načini na koji odgojne skupine funkcioniraju, ali i olakšale metode rada s odgojnim skupinama ili pak učenicima pojedinačno. Zanimljivo bi bilo provoditi sociometriju svake godine s istim učenicima kako bi se usporedili odnosi na početku i na kraju srednjoškolskog obrazovanja uzimajući pritom dotadašnji rad s odgojnom skupinom. Proširivanjem istraživanja olakšao bi se izbor metoda i stilova rada s učenicima čime bi se kvalitetnije zadovoljile potrebe istih, a učenički dom služio bi kao još kvalitetnije mjesto za osposobljavanje učenika za život u zajednici, međusobno prihvaćanje i uvažavanje.

Literatura

1. Ajduković, M., Kolesarić, V. (2003). Etički kodeks istraživanja s djecom / on line/ Posjećeno 7. siječnja 2015. na http://www.dijete.hr/en/documents/doc_download/232-etiki-kodeks-istraivanja-s-djecom.html.
2. Brown, R. (2006). *Grupni procesi: dinamika unutar i između grupa*. 2. izd. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Buljubašić-Kuzmanović, V. (2010). Socijalne kompetencije i vršnjački odnosi u školi. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2): 191-201. /on line/. Posjećeno 3. siječnja 2015. na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174493.
4. Ćuk, M. (2012). Odgojni rad odgajatelja i ponašanja učenika u učeničkim domovima. *Pedagogijska istraživanja*, 9 (1/2): 223-236. /on line/. Posjećeno 15. prosinca 2014. na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=167704.
5. Dalić Pavelić, S., Fulgosi Masnjak R., Stančić, Z. (2004). Utjecaj "Programa strukturiranih igara" na promjene sociometrijskog položaja učenika s posebnim potrebama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 40 (1): 13-24./on line/. Posjećeno 15. prosinca 2014. na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=17283.
6. Đuranović, M. (2012). Izlaganje adolescenata riziku na nagovor vršnjaka - važnost percepcije sebe i drugih. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 20 (1): 35-47. /on line/. Posjećeno 31. kolovoza 2016. na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=183534
7. Forko, M., Lotar, M. (2014). Rizično socijalno ponašanje adolescenata u kontekstu vršnjaka. *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 63 (1-2): 119-132. /on line/. Posjećeno 31. kolovoza 2016. na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=126644
8. Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji- kontekst razvoja djeteta*. Jastrebrasko: Naklada Slap.
10. Kolak, A. (2010). Sociometrijski status učenika u razrednom odjelu i školskoj hijerarhiji. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2): 243-252. /on line/. Posjećeno 15. prosinca 2014. na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174463
11. Moreno, J. L. (1962). *Osnovi sociometrije*. Beograd: Savremena škola.

12. Narodne novine (2008). *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Zagreb: Narodne novine d.d., 87 (08), str. 28.
13. Rosić, V. (2007). *Domska pedagogija*. Zadar: Naklada.
14. Rosić, V. (2001). *Domski odgoj*. Rijeka: Graftrade.
15. Simel, S., Špoljarić, I., Buljubašić Kuzmanović, V. (2010). Odnos između popularnosti i prijateljstva. *Život i škola*, (56/23): 91-108. / on line/. Posjećeno 23. kolovoza 2016. na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=82275
16. Stilin, E. (2005). *Stilovi rada i kompetencije odgajatelja u učeničkim domovima*. Rijeka: Adamić.
17. Vasta, R. (2001). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

SOCIOMETRIC SURVEY OF STUDENTS' GROUP

Abstract: *Boarding school is a place of students' mental, physical, emotional, physical and social growth. Educational group is a place where social relations, tolerance, concern, dialogue, respect, and appreciation of others' opinion develop. Sociometric survey, in the Boarding school Novi Zagreb, has been conducted aiming to find out students' status within educational group, and to analyze relation between leader's and other students' educational success. It has shown that educational group's leaders have influence on other students' educational success, and they play a big role when it comes to students' achieving educational final grades. With this type of research we can find out a lot about students' relationships. This way we can figure out new kinds of relating to leaders so they can have their influence on other students.*

Key words: *boarding school, educator, group, leader, teacher*